

ՆՇԽԱՐՆԵՐ ՄԵՐ ԱՆՄԱՀՆԵՐԷՆ

Հետեւեալը Սրբուհի Տիւսարի մէկ նամակն է առ Հ. Արսէն Բաղրատունի, զմայլումի եւ պաշտամունքի ամենախոր դիտակցութեամբ եւ անկեղծութեամբ: Շնորհալի զբաղիտունէին անով իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ անգուղական հայադէտին եւ թարգմանչին՝ որ հաճեալ էր զոհաբերում տալ իր մէկ փափաքին, այսինքն է լուսանկարը շնորհել: Գեղեցիկ է նկատել այդ օրիորդին փարուսն ու սէրը Հայ գրականութեան հանդէպ, շնորհիւ հանձարեղ Բաղրատունին պաշտող Պէշիթաշեանի:

ԽՄԲ.

10. - ՍՐԲՈՒՀԻ ՏԻՒՍԱՐ ԱՌ Հ. ԱՐՍԷՆ Կ. ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ

Գերապատիւ Հայր

Երախտապարտ սրտիւ շնորհ ունիմ Ձեզ վասն ներողամիտ բանիցդ առ իս, եւ վասն հանելոյդ պատուելի գանարժանս հրաշալի կենդանագրաւդ: Այաբէն քանի՜ շուք պատուոյ իցէ ընդունել ի ձեռնանդ գդէմս վեհիդ արանց:

Պ. Պէշիթաշեան եկեալ յառաւօտ մի եւ լուեալ գանձակաւ տկարութեանէս, ասաց տալ ինձ աւետիս որ զօրացուցէ գանձս. հասու եղէ, ոստեայ ի տեղուդէս խնդրեալ գանձակալին իմ պարգեւ: Ունէր մեծագին ինչ՝ գոր աղաչանօք բազմօք կամէր շնորհել եւեթ: Մոռացեալ զքնիկ գոռագութիւնս՝ խոնարհութեամբ քախանձեցի գնա. հուսկ ապա ոչ կարացեալ ժոյժ ունել, յորդորեցի զի ողորմեցի գէթ տկարացելոյս եթէ ապախտ առնէ գաղաչանօքս:

Տեսեալ իմ գնեծ արքայն մերոյս մատնագրութեան՝ յուզմունք ալնալիս բերկրաւոր եւ ուրախութիւն եղեւ յիս, զի գոգցես բուժեալ յանկարծակի, զօրութիւն իմն կենդանարար յանձնս գտի:

Թոյլ տուք հաւաստիս խնդրել ի Ձեզ զի մի՛ նկատեսցիք գայտսիկ իբրեւ բանս ուռուցիկս, զի մեծ է աւիւն սրտիս քան գամեանց գոր կարեմս առնել:

Պաշտելի կենդանագիր Ձեր խրախոյս կարդայ ինձ եւս քրտնաջան բերիլ յուսումն մերոցս դպրութեանց: Ընթերցայց, զի հրամայես, գնախնիս մեր երբեմն. բայց գանձս վաստակեցայց կրթիլ եւեթ ընդ հետս Հսկայիդ:

Յանդգնութիւն մեծ իցէ արդեօք խնդրել ի Ձեզ հրաման խոնարհաբար յայտնելոյ Ձեզ մերթ ընդ մերթ զգարմացումն գերաշալեացդ, գոր ժամանակ եւս քան գնա անեցուցանէ յիս: Եթէ բնութիւն ամբարձ Ձեզ ի վեր քան գկայս մահացուաց, տուք մեզ գոնեա գմխիթարութիւն պաշտելոյ գհարձարութիւնդ առ ստորեալ, եւ առաքել գմարդկային խոնկս մեր:

Մնամ պատկառանօք Ձերումդ Գերապատուութեան

Խոնարհ աղախին

Կ. Պօլիս, 24 Օգոստոս 1866

Պէշիթաշեան

ՕՐՈՒԱՆ ԳՐՔԵՐ

ՔՆԱՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. - Կոմիտաս վարդապետ. «Մշակոյթ» Հրատարակչական մատենաշար Թ. 10. Ներածութիւն Թ. Աղատեանի. Կալաթա - Իսթամպուլ 1939, է - 68, գին՝ 50 դրուշ:

«Մշակոյթ Հրատարակչական»ը ձուլա-ցաւ նոր թիւով մը. փոքրագիր հատոր մը, բայց տեսակին մէջ քնքուշ եւ յիշատակովը սիրելի, որովհետեւ մեր տոհմային երա-ժիշտը՝ Կոմիտաս վարդապետն է որ հան-րութեան կը ներկայանայ, այս անգամ իբրեւ բանաստեղծ՝ իր ոտանաւորներով:

Ընթերցողները գրքիկիս պիտի ծանո-թանան առջեւը դրուած ներածութեամբ, ուր Աղատեան կու տայ ամփոփ վերլուծա-կանը Կոմիտասեան բանաստեղծութիւննե-րուն, անոնց նիւթին ու յղացումներուն:

Կոմիտասեան ձեռագիրներու խումբէն անջատուած միայն «Խնքնագիր ոտանա-ւորներով» կազմուած եւ սեւագրութիւնք տիտղոսը կրող տետրակին հրատարակու-թիւնն է գրքիկս: Կոմիտաս վրդ. ժամա-նակ չէ ունեցած իր այս սեւագրութիւն-ներուն վերջնական սրբագրութիւնը կա-տարելու. «մեծ մասը մատիտով եւ արա-գօրէն նետուած թուղթին... զանազան փոփոխութիւններ ու սրբագրութիւններ կրած» (է): Բայց Աղատեան ունեցած է խղճամիտ հաւատարմութիւնը, ուշագի-ր վերաքննութեան մը վերջ «առանց բառ մը, կերպնաւորութեան հարազատութե-նէն» տպագրութեան յանձնել:

Բոլորը 53 բանաստեղծական պատարիկ-ներ են, որ կը մարմնացնեն համերգներու ու ներդաշնակութեանց մթնոլորտին մէջ թաւայ եկող Երաժիշտ - Բանաստեղծի ներաշխարհը:

Երկրէ երկին, երկնէ երկիր
Ազատ-արձակ սահեցի...

Կանաչ երկրի մթնոլորտը
Պատառ-պատառ յաղթեցի.
Կապոյտ երկնի լուսոյ խորը
Կատար-կատար գաղթեցի:

Իր առաջին բանաստեղծութիւնը եւ ա-մէնէն «սրտագրաւ տողերը» նուիրած է իր մօր «Մայրիկիս օրօրը», մօր՝ որ հաւատ-քով ու լոյսով լեցուն, կ'աւանդէ որդւոյն «բրազան կտակ մը»:

Քեզ դընում եմ խորհրդաւոր
Առաւաւոր յոյս-աշխարհ,
Ես գընում եմ, իրար գըրկեմք՝
Վե՛ր, փառաւոր լոյս-աշխարհ...

Այն ու խաչը քեզ ապաւեն,
Օրօրդ հիւսէ բընութիւն:

Օրի՛կ օրին՝
Իմ ամուշին:

Կը լուսագծէ երաժիշտ դաւակին ապա-զան եւ անոր կը յանձնէ ազնուական ու գերբնական ներշնչումներու բանալին:

Քեզի տեսնեմ, ի՛մ հատորիկ,
Կեանքիս ուղին, սիրագեղ,
Յայտ ու անյայտ դո՛ւ որոնէ,
Քեզի՛ լինին իրագեղ:
Մի՛ քափառէ կեանքի պարապ
Անապատում դու ի գոր...

Բանաստեղծ - Երաժիշտը կը պաշտէ իր մայրը:

Թըռա՛ւ - գընաց, երկնի խորան
Մըտաւ իբրեւ աղանի...

Եւ հաւատարիմ անոր խորհուրդներուն,
Գիշեր-ցորեկ կը թափառի գեղարուեստի
մթնոլորտին մէջ, գեղեցիկը փնտռելու
համար:

Գիշեր-գիշեր, լուսնէ լուսին
մըտքիս ծովը խորացաւ,
Յորեկ ցորեկ, արեւ - արեւ
հոգուս հովը զօրացաւ:
Մօրքս կըտակեմ ալիք - ալիք
սըրտիս աւանդ պահեցի,
Երկրէ երկին, երկնէ երկիր
ազատ - արձակ սահեցի...
Երգ ու տաղեր սարէն, ձորէն...
բոյր ու ձայնով բարդելով...

Կոմիտաս վրդ. ի ներշնչումի տարրերն
են կրօնքի, բնութիւնը եւ սէրը սրտին.
Աստուած իմին մէջ արարչութիւնը կ'ուր-ուագծէ:

Սիրոյ սերմը գատեցիր,
Հըրոյ ջերմը պատեցիր.
Հողին շունչը փռելով
Հոգի կեանքը կաթեցիր: